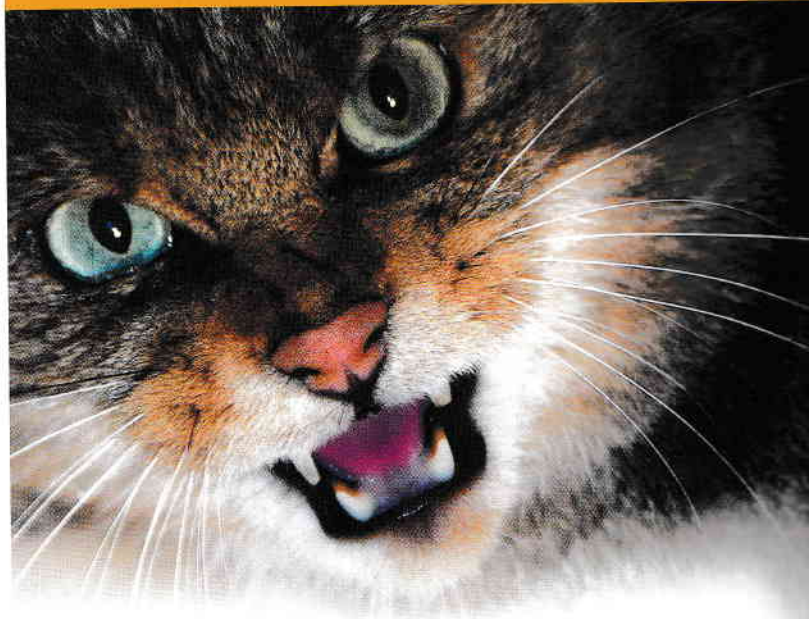

Veverița
Pisica-sălbatică
Lupul
Iepurele-de-câmp
Ciuful-de-pădure
Ciocănitoarea-pestriță-mare
Prigoria
Barza-albă
Lebăda-de-vară
Brotăcelul
Șarpele-de-apă

Tudor Cozari

Animalele

Enciclopedie ilustrată

Editura Arc

CUPRINS

Prefață	6
---------------	---

Veverița (*Sciurus vulgaris*) 10

Cum credeți, veverița are anumite preferințe alimentare? ...	12	Citate, proverbe și zicători despre veveriță	19
Unele animale sălbatice își fac rezerve de hrană pentru iarnă. Cum procedează veverița?	13	E cuib de pasăre sau de veveriță?	19
Veverițele negre sunt reprezentanții unei alte specii?	16	Jocul de-a prinselea – necesitate sau capriciu?	20
Și veverițele fac „nunți”?	17	Să fii numai ochi și urechi	21
Când și de ce veverița bea apă?	17	A jongla cu nucile în timpul consumării lor este o artă înăscută sau dobândită?	22
Fișă biologică	18		

Pisica sălbatică (*Felis silvestris*) 24

Pisica-sălbatică – perla faunistică a Codrilor Moldovei	24	Cum e stăpânul, așa-i și casa	30
Pisicile țin dietă?	26	Simțurile pisicii – care sunt acestea?	32
De ce pisicile au un mod de viață solitar?	27	Deșteptarea, după hrană înainte marș!	33
Fișă biologică	28	Pisica are dușmani?	35
Proverbe și zicători despre pisică	29	Pui mici sau mari – grija pentru ei o poartă femela	35
„Nunta” pisicilor sălbatice	30		

Lupul (*Canis lupus*) 36

Lupul a revenit pe meleagurile noastre	36	Fișă biologică	44
Lupul – cumplita și legendara fiară	38	Proverbe și zicători despre lup	45
Lupul – animal feroce	40	De ce lupii urlă?	45
Lupul păru-și schimbă, dar năravul ba!	41	Cu limba de-un cot	46
Lupul se bizuie doar pe picioarele sale	43	Viața în haită	47
Care este capacitatea de miros a lupilor?	43	Dinții lupului – armă de temut	47

Iepurele-de-câmp (*Lepus europaeus*) 48

Iepurele și jocul de-a încălțitul urmelor	49	Proverbe și zicători despre iepuri	55
Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă	50	Oare iepurele mănâncă doar morcovi?	55
Frica iepurelui-de-câmp este o slăbiciune sau o virtute?	50	Obiceiurile de „nuntă” ale iepurelui-de-câmp	56
Maestru în arta deghizării	52	Iepurași golași și iepurași „îmbrăcați” – despre ce este vorba?	58
Nu mai ochi și urechi	53	Toaleta de fiecare zi	58
Fișă biologică	54	Curiozitatea și inocența iepurelui – să fie oare un cusur?	59

Ciuful-de-pădure (*Asio otus*) 60

Ecosistemele silvice și ciuful-de-pădure	60	Cum se apără ciuful-de-pădure	68
Fișă biologică	62	Bufnițele sunt păsări cu „chip”?	69
Citate, proverbe și zicători despre bufniță	63	Mă privești sau mijești?	70
Ciuful-de-pădure – pasăre hrăpăreață	63	Bufniță sau fluture?	71
Ceremonia de „nuntă” a ciufului-de-pădure	64	Ciuful-de-pădure – pasăre enigmatică	71
Îngrijirea puilor – sacrificiu comun al celor doi părinți	66		

Ciocănitorea-pestriță-mare (*Dendrocopos major*) 72

Obiceiuri de „nuntă” la ciocănitori	74	Știați că... ..	81
Cum și unde sunt răspândite ciocăniturile?	76	Proverbe, zicători și aforisme despre ciocănitore	81
Unde și de ce cuibăresc ciocăniturile în asemenea locuri?	76	De ce ciocăniturile nu-și vatămă creierul în timpul ciocănitului?	82
Ghicitoare	77	Acrobată din naștere	83
De ce ouăle ciocăniturii sunt de culoare albă?	78	Un mascul de ciocănitore-pestriță-mare prins în flagrant delict... ..	83
Preferințele alimentare ale ciocăniturii-pestrițe-mari	79		
Fișă biologică	80		

Prigoria (*Merops apiaster*) 84

Prigoria – un miner veritabil... ..	86	Fișă biologică	90
Colonia de prigorii – o gloată neordonată sau o comunitate armonioasă?	86	Știați că... ..	91
De unde se trage denumirea de <i>prigorie</i> (sau <i>prigoare</i>) a acestei păsări?	87	Ingluviile – ce sunt ele și cum se formează?	91
Dimorfismul sexual – capriciu sau necesitate?	88	Preferințele alimentare ale prigoriei	92
		Ceremonia de „nuntă” la prigorii	94
		După poezia „nunții”, începe proza vieții de familie	95

Barza-albă (*Ciconia ciconia*) 98

De ce le spunem copiilor că i-a adus barza?	100	Legenda berzei-albe	105
Credințele populare despre barză	101	Obiceiurile de cuibărire ale berzelor	106
Călătoriile berzei-albe	102	Comportamentul nupțial al berzei-albe – eleganță și gingășie	107
Fișă biologică	104	Viața de familie a berzelor	108
Proverbe și zicători despre barză	105	Oare berzele mănâncă doar broaște?	109
Știați că... ..	105		

Lebăda-de-vară (*Cygnus olor*) 110

Specie ce tinde spre linia orizontului	111	Lebăda în trei ipostaze: merge, înoată și zboară	118
„Logodna” și „nunta” lebedelor... ..	112	Fiecare se hrănește cum poate... Dar cum procedează lebedele?	119
Femelă sau mascul?	113	Lebede-surori, și totuși diferite	119
Lebedele și viața lor de familie	114	Luptă crâncenă, până la ultima pană... ..	120
Fișă biologică	116		
Știați că... ..	117		

Brotăcelul (*Hyla arborea*) 122

Maiestatea Sa regina Broască... ..	122	Știați că broaștele sunt cele mai hrăpărețe animale?	128
Concert în luncă sau „nunta veselă” a broaștelor	124	Maestru la cățărăt, dar și la sărituri în coroana arborilor... ..	129
De la un ou minuscul la o broască mare... ..	126	Fișă biologică	130
Schimbare miraculoasă – de la „pește” aproape invizibil la o broască adevărată	127	Știați că... ..	131
Ochiul de broască, în serviciul de supraveghere a aeronavelor	128	Proverbe și zicători despre broască	131
		Campion absolut în arta deghezării... ..	132

Șarpele-de-apă (*Natrix tessellata*) 134

Șarpele-de-apă – între mit și realitate	134	Colorit diferit pentru toate zilele și... situațiile	139
Șerpii – fiii soarelui	136	Mamă „grijulie” și nu prea... ..	140
A se face mort în popușoi... ..	137	O gură cât o șură	141
Mai bine viu decât... erou	137	Mușcă sau nu mușcă? Cât este de veninos?	142
Fișă biologică	138	Șarpele își schimbă pielea, dar năravul?	143
Proverbe și zicători despre șarpe	139	Neamul solzoșilor... ..	143

Veverița

Sciurus vulgaris

Este, probabil, unul dintre cele mai des întâlnite și mai îndrăgite animale mamifere sălbatice cu care omul intră în contact fără mari ezitări. Este energică, precută, dar în același timp curioasă și sociabilă. Veverița nu poate să nu impresioneze prin aspectul său frumos și galant, dar și prin comportamentul spectaculos pe care îl demonstrează atunci când se întâlnește cu omul: salturi neașteptate, coborâri și ascensiuni vertiginose pe tulpinile verticale, jocuri de-a ascunselea printre crengile copacilor. Toate acestea, în limbajul ghidușei și neobositei veverițe, nu înseamnă altceva decât un îndemn la joacă, urmat de interogativul: *dar cu ce ai venit la mine, ce îmi vei oferi din merindele pe care le ai cu tine?* Și, într-adevăr, omul, de regulă, scotocește prin buzunare sau prin geantă și îi dă un măr, o nucă sau niște alune. Chiar dacă este întotdeauna ghidată de instinctul de autoapărare, care i-a salvat viața în cele mai imprevizibile împrejurări, veverița își calcă pe inimă și trece peste frică, apropiindu-se cu precauție de bunătățile oferite. Peste puțin timp însă, prinde la curaj și consumă nestingherită hrana din mâinile noastre. Este un moment memorabil, de o înaltă tensiune spirituală atât din partea acestui nostim animal, care și-a pus la grea încercare viața în schimbul unui prânz sățios, cât și din partea omului, care are emoții și o duioșie deosebită de pe urma acestei înfrățiri miraculoase cu natura și cu frații noștri mai mari – animalele.

Eroina noastră – *veverița* – poate fi ușor recunoscută și după urmele caracteristice lăsate pe zăpada proaspătă sau pe solul umed.

Veverițele au o capacitate înaltă de adaptare la condițiile de trai, de aceea populează cele mai diverse locuri – pădurile de foioase, pădurile de conifere și cele amestecate, parcurile, crângurile și chiar aleile zonelor urbane animate.

La apariția noastră prin preajmă, veverița își întrerupe activitatea cotidiană și încearcă, într-un fel sau altul, să înțeleagă intențiile celor ce au intrat pe teritoriul său. Văzând că mâinile ne sunt pline cu nuci sau cu alte produse comestibile, veverița apare pe neașteptate de după tulpina groasă a arborelui pe care s-a cocoțat la apariția noastră, ne privește un timp, apoi coboară în grabă pentru a înhăța hrana oferită de noi.

Cu corp zvelt, blană deasă și pufoasă și o coadă ce îi servește drept cârmă în timpul salturilor impresionante în coroanele arborilor, veverița se simte în largul ei la înălțime, printre copaci.

Cum credeți, veverița are anumite preferințe alimentare?

Cu siguranță da! Veverița este un animal rozător și fitofag, de aceea ea consumă în fond vegetale. Chiar dacă în rația sa alimentară intră peste o sută de surse de hrană, veverița preferă în primul rând semințele de conifere – cele de brad, pin, molid, cedru și zadă. Anume prin aceasta se explică faptul că veverița este unul dintre animalele caracteristice ale pădurilor de conifere din nordul Europei și Americii de Nord. În zona pădurilor de foioase, veverița se hrănește cu ghinde și alune. Pe lângă aceste componente nutritive de bază, ea mai folosește ca hrană ciuperci, muguri și lăstari de arbori și arbuști, nuci, fructe de pădure, rizomi și tuberculi ai plantelor ierboase. În perioada de reproducere veverițele au nevoie și de proteine de origine animală, de aceea ele consumă de asemenea insecte și larve, păsări, ouă și puii lor, rozătoare mici. Rația zilnică a unei veverițe în sezonul de vară ajunge până la 80 de grame, pe când iarna, din cauza insuficienței de hrană, aceasta nu depășește 35 de grame.

Fiind surprinsă de om în timpul colec-
tării nucilor, veverița se ițește de după
copac și rămâne nemișcată până când
„oaspetele nepoftit” o lasă în pace...

Unele animale sălbatice își fac rezerve de hrană pentru iarnă. Cum procedează veverița?

Toamna, în locurile cu roadă bogată de nuci, veverița muncește cât îi ziulica de mare, adunând provizii pentru iarnă.

Ea caută peste tot pentru a găsi nucile ascunse: prin frunzele uscate, prin spinii de la poalele nucilor, prin iarba deasă și pe vârfurile arborilor, unde s-a mai păstrat ca prin minune câte o nucă rămasă neobservată de ciori sau care a rezistat rafalelor de vânt. Hrana adunată este ascunsă în cele mai diverse locuri. Mușuroaiele de furnici, grămăjoarele de sol ridicate la suprafață de harnica și tainica viețuitoare a subteranului – cârțița, scorburile copacilor, frunzișul bogat de la tulpina unui arbore, buștenii prăvăliți, cuiburile părăsite ale coțofenelor și ciorilor, iar uneori chiar căsuțele păsărilor, atârinate de oameni pe arbori – acestea sunt doar unele dintre locurile ce servesc drept cămară pentru depozitarea hranei. Aflându-ne în preajma veverițelor care colectează nuci pentru iarnă, putem observa cum se comportă aceste animale atunci când omul manifestă prea mult interes față de ele. Luând nuca în gură, veverița nu se îndreaptă imediat spre locul

Găsind o nucă, veverița o înșfacă rapid cu gura și o transportă într-un loc mai dosit, unde o ascunde sub frunze (după cum se observă din imaginea de mai sus). Aceste ascunzișuri sunt memorizate de veveriță, fiind apoi vizitate în timpul iernii.

În timpul toamnei, veverița este preocupată în special de pregătirea rezervelor de hrană pentru iarnă, dând dovadă de un simț perfect și o abilitate de invidiat în timpul colectării nucilor, ghindelor etc.

Grămăjoarele de sol ridicate la suprafață de cârțițe sunt locurile preferate unde veverițele își ascund rezervele de hrană făcute pentru iarnă. Fiind foarte încăpătoare, aici pot fi depozitate până la 1-2 kilograme de fructe și semințe.

De multe ori, veverița depozitează hrana pentru iarnă nu numai în ascunzișurile de pe sol, dar și în locurile ferite care se află pe copaci, la o înălțime mare, în scorburile sau chiar în cuiburile părăsite de ciori și coțofene.

Respect pentru oameni și cărți

depozitării, ci se ascunde după tulpina unui arbore sau se urcă rapid în el și ne privește cu suspiciune. Uneori poate sta cu nuca în gură minute în șir, agățată de tulpinile verticale ale arborilor, până când omul nu o lasă în pace. În toamnele bogate în ciuperci, veverița le adună și le atârână pe crengile arborilor.

În timpul iernii, ea vizitează rând pe rând aceste cămări pline cu hrană și se înfruptă. Chiar dacă are o capacitate înaltă de memorizare a locului amplasării rezervelor de hrană, veverița poate să uite de unele ascunzișuri: acestea însă vor fi descoperite de alte animale care scotocesc peste tot în căutarea hranei – păsări, rozătoare mici. În același timp, veverița, la rândul ei, se folosește de rezervele de hrană ascunse pentru iarnă de alte animale – gaițe, veverițe siberiene, șoareci ș.a. Uneori, aceste depozite cu hrană se află sub zăpadă, la o adâncime de până la 1,5 m; veverița însă le descoperă cu ușurință.

Plimbându-ne printr-un parc sau printr-o pădure, adeseori putem găsi pe sol sau pe zăpadă resturile de hrană pe care le-a lăsat veverița în urma unei „mese copioase”, constituite din semințele pe care le-a dezghiecat din conurile de brad, molid sau pin.

În timpul iernii, veverița vizitează periodic depozitele de hrană făcute din toamnă, dezgroapă de sub zăpadă câteva conuri de conifere (vezi imaginea), nuci sau alte alimente, le consumă pe loc, apoi acoperă din nou proviziile rămase pentru a nu fi descoperite de alți concurenți – gaițe, ciori, coțofene sau alte veverițe.

Veverițele negre sunt reprezentanții unei alte specii?

Respect pentru oameni și cărți

Desigur că nu! Este doar o variație de culoare a veveriței. Savanții le numesc printr-un termen special – *fenomorfe*, adică variație de culoare a aceleiași specii. De ce totuși unele veverițe sunt de culoare neagră? Fenomenul este unul destul de răspândit în lumea animalelor: la lupi, vulpi, șerpi, broaște ș.a. Iar cauza lui constă în necesitatea de adaptare la anumite condiții de viață. Se consideră că au blăniță neagră în special animalele care locuiesc în pădurile întunecoase. Astfel, le este mai ușor să se ascundă folosindu-se de fundalul întunecat creat de arborii deși ai hățșurilor silvice; blana întunecată atrage mai puternic razele solare și permite animalului să se încălzească cu mult mai repede. Speciile care au indivizi de culori diferite se numesc *specii politipice* și se întâlnesc în natură mai frecvent doar în zonele cu o gamă mult mai variată de habitate decât alte zone din cadrul arealului speciei.

Unii savanți, în urma cercetărilor realizate în diverse zone geografice din cadrul arealului veveriței, au ajuns la concluzia că cele mai multe veverițe de culoare neagră se întâlnesc în locurile unde pădurile sunt mai întunecoase și mai umede; veverițele roșcate preferă pădurile mai luminoase și mai însorite.

Văzând o veveriță de culoare neagră, unii dintre noi exclamă: ce veveriță neobișnuită, nu cumva o fi fiind o altă specie de veverițe?! De fapt, în lumea animalelor (precum lupii, pisicile-sălbatică sau iepurii), fenomenul existenței unor indivizi de diferite culori este obișnuit, acesta reprezentând una dintre modalitățile de adaptare a animalelor la condițiile mediului în care trăiesc.

Veverițele fac „nunți” de două ori pe an. Prima „nuntă” are loc iarna (ianuarie), iar cea de-a doua în luna mai. Având două sezoane de reproducere și aducând pe lume câte 3-5 pui în fiecare sezon, veverițele dau dovadă de un nivel relativ înalt de prolificitate; aceasta le permite să supraviețuiască chiar și în condiții de viață mai puțin favorabile.

Așadar, când vine luna ianuarie, începe „nunta” veverițelor... Femelele sunt gata de reproducere, având în ovarele lor câte 3-5 ouă gata de a fi fecundate. Ele le comunică despre aceasta masculilor prin hormonii sexuali speciali care se elimină odată cu urina și secrețiile din vagin. Masculii, de îndată ce percep aceste mesaje chimice, încep să curteze femela. De cele mai multe ori însă, între pretendenți apar certuri care se pot termina cu bătăi crâncene. Femela nu manifestă interes față de aceste bătăli periculoase, așteptând să vadă care va fi câștigătorul. Acesta este acceptat ulterior, având posibilitatea să se afle lângă femelă doar în decurs

de 1-2 zile – perioadă în care femela este gata de acuplare. După împerechere, masculul părăsește femela, aceasta fiind lăsată singură să îngrijească progeniturile care vor apărea după circa 38 de zile. Puii se nasc golași și orbi. În interiorul cuibului temperatura este de +20 °C, pe când în exterior – de 0 °C. Puii au la naștere o greutate de 8-12 grame; peste 4 săptămâni aceștia trec de la hrănirea cu lapte la cea cu nuci și fructe. După 2 luni ei devin de sine stătători și părăsesc cuibul.

În luna mai veverițele se „nuntesc” a doua oară, iar generația tânără apare în iulie; puii devenind independenți în luna septembrie. Progeniturile din a doua generație sunt cu mult mai viguroase decât cele din prima și au un nivel de supraviețuire mai înalt, în comparație cu prima generație. Cu toate acestea, doar a patra parte din pui ajung la vârsta de un an. Trecând de această perioadă critică, indivizii pot trăi până la vârsta de zece ani.

Când și de ce veverița bea apă?

S-ar părea că veverița nu ar trebui să bea, deoarece cantitatea de apă necesară se conține deja în substanțele consumate odată cu hrana. S-a demonstrat însă că ea, într-adevăr, bea apă în funcție de hrana ce intră în rația zilnică și de sezon: când consumă nuci, bogate în grăsimi vegetale, necesitatea de apă crește în mod evident și de aceea veverițele merg la adăpat. La fel procedează și în zilele călduroase din timpul verii. Veverițele beau mai multă apă și în perioada alăptării puilor, deoarece glandele mamare în perioada producerii laptelui solicită o cantitate sporită de apă, care nu poate fi extrasă numai din hrană. Anume din această cauză veverițele își amplasează întotdeauna cuibul în preajma unei surse naturale de apă.

Veverița, la fel ca ceilalți reprezentanți ai ordinului din care face parte (ord. Rozătoarelor), frecventează periodic sursele acvatice din apropiere pentru a-și potoli setea. Locurile de adăpat ale veveriței pot fi ușor recunoscute după urmele lăsate pe solul umed.

Veverița

Sciurus vulgaris
 Eurasian Red Squirrel
 Обыкновенная белка

Dimensiuni, masă corporală	Lungimea corpului – 25-28 cm; lungimea cozii – 20 cm; masa – 250 g
Habitat	Pădurile de conifere și de foioase, parcurile și grădinile publice
Nutriție	Animal fitofag – nuci, ghinde, alune, semințe, ciuperci, fructe de pădure
Organizare socială	Cu excepția perioadei de reproducere, animal solitar și teritorial
Maturitate sexuală	5-6 luni
Perioada de reproducere	Ianuarie-iunie
Durata perioadei de gestație	37-39 de zile
Prolificitate	Se reproduce 1-3 ori pe an; de regulă – 3-5 pui, uneori – până la 10
Longevitate	8-10 ani
Efectiv și tendințe	Relativ mic, cu fluctuații, în funcție de resursele de hrană și alte condiții ambientale
Statut de protecție	Specie comună; la ora actuală, este în afara pericolului de extincție

Arealul speciei

Coadă. Este stufoasă și mai lungă decât întreg restul corpului.

Urechile. Sunt relativ mici și acoperite cu perișori fini și lungi, care, în perioada de iarnă, formează „o periută”

Ochii. Sunt relativ mari și asigură un câmp larg de vedere.

Botul. Este un organ sensibil, folosit și pentru pipăit.

Degetele. Sunt lungi și dotate cu gheare curbate și ascuțite, care permit fixarea sigură de scoarța arborilor în timpul cățărării.

Uneori, veverițele își fac cuibul în
vârtejile arborilor. Acesta fiind
respect pentru oameni și cărți
construit din frunze și având forma
unui „cuib de pasăre”, este
confundat cu un cuib de
cioară, de coțofană sau
de gaiță.

E cuib de pasăre sau de veveriță?

Veverița adeseori își amplasează cuibul în copaci. Fiind asemănător ca mărime și aspect cu cel al coțofenei, al ciorii, al gaiței ș.a., adeseori este luat de oameni drept cuib de pasăre. Aceste animale fie își construiesc singure un cuib de formă sferică, fie le folosesc pe cele ale ciorilor, reamenajându-le după bunul lor plac. Pereții externi ai cuibului sunt construiți din crenguțe și frunze, pe când în interior cuibul are un așternut moale din mușchi și iarbă uscată. Pe teritoriul populat, veverița poate avea mai multe cuiburi, care sunt folosite după necesitate.

Citate, proverbe și zicători despre veveriță

- *Iubirea este ca o veveriță: îndrăzneț și sfioasă totodată.*
- *Să dai sfaturi unui om prost este ca și cum ai da sare unei veverițe* – precum veverița nu are nevoie de sare când mănâncă nuci, la fel și omul prost nu ține cont de sfaturile care i se dau.
- *Cugetăm adesea așa cum o veveriță se deplasează: din idee în idee, din ram în ram, fără a băga de seamă că am schimbat copacul.*

Gilbert Cesbron

- *Proastă-i veverița care nu-și iubește culcușul* – despre omul care nu pune preț nici pe propria casă...
- *Sare veverița, dar din pădure nu pleacă* – despre persoana care își critică locul de baștină, însă nu îl părăsește.
- *„Sunt sigură că este pietroasă”, spuse veverița vazând nuca la care nu putea să ajungă* – despre omul care se preface că nu îl interesează lucrul pe care și-l dorește atunci când acesta nu poate fi obținut din anumite motive.
- *Veverița nu-i răspunde niciodată obraznic elefantului* – despre persoana mai slabă, care nu-i poate reproșa nimic celui mai puternic.

De rând cu veverițele roșcate sau negre tipice, în natură mai pot fi întâlnite și unele exemplare cu un colorit intermediar între roșcat și negru, așa cum este acest individ tânăr de veveriță din imagine.

